

2022-05-17

Näringsdepartementet

Mikael Dubois
070-249 32 38
mikael.dubois@tco.se

TCO:s remissvar på betänkandet Ett förbättrat trygghetssystem för företagare

N2022/00233

TCO har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Ett förbättrat trygghetssystem för företagare – enklare och mer förutsägbart* (SOU 2021:98) från Utredningen om ett förbättrat trygghetssystem för företagare.

Allmänna kommentarer

Flera TCO-förbund har ett växande antal medlemmar som är egenföretagare, antingen genom att de har en enskild näringsverksamhet som ger inkomst av näringsverksamhet eller att de har ett aktiebolag som ger inkomst av tjänst. Många egenföretagare går också mellan företagande och anställning, s.k. kombinatörer. Denna utveckling är särskilt påtaglig inom vissa branscher, såsom IT-och och Telekom och konstnärliga branscher, såsom scen och film och inom media och kommunikation. Att egenföretagare och kombinatörer på rimliga villkor omfattas av de allmänna trygghetssystemen och så långt det är möjligt ges samma trygghet som dem med anställning är därför en angelägen fråga för TCO.

Samtidigt finns det många och allvarliga brister i det allmänna trygghetssystemet för företagare. Många företagare upplever att de inte får den trygghet de behöver och också betalat för genom sina egenavgifter. En central fråga är beräkningen av företagarnas sjukpenninggrundande inkomst, som många gånger framstår som oförutsägbar och godtycklig. Andra brister rör regelverket kring karens och kring vilket stöd företagare kan få under rehabilitering och för förebyggande insatser. TCO har därför efterfrågat att förbättringar av trygghetssystemet för egenföretagare utreds, med fokus på regelverket kring beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten för dem som har en enskild näringsverksamhet.

TCO ställer sig generellt positiv till de förslag och bedömningar som utredningen presenterar. Utredningens förslag på ny huvudregel för sjukpenninggrundande inkomst av aktiv näringsverksamhet som utgår från historiska inkomster, och vidföljande alternativregel ökar förutsägbarheten och tydligheten i beräkningen av företagarnas sjukpenninggrundande inkomst. TCO ser också positivt på utredningens förslag att ändra grundkarensen till 1 dag med bibehållen möjlighet för företagaren att välja annan karenstid. TCO vill också särskilt lyfta fram utredningens bedömning att det finns ett behov av att se över regelverket kring företagarens rehabilitering och möjlighet till partiell sjukskrivning.

TCO vill göra följande kommentarer när det gäller en del av de begrepp som förekommer i betänkandet. Det kan inledningsvis konstateras att det i kommittédirektiven (Dir 2020:71) anges att "det arbetsrättsliga regelverket och arbetstagarbegreppet" inte ska påverkas av utredarens förslag, vilket är en utgångspunkt som har TCO:s fulla stöd. TCO noterar att utredningen mycket frekvent använder sig av begreppen "anställd" och "företagare" men att utredningen inte i alla delar har ett tillräckligt tydligt och stringent förhållningssätt till dessa begrepp. I utredningen används till exempel uttrycket "anställd" för företagare med eget aktiebolag. Relationen mellan företagaren (det vill säga egentligen den enskilda fysiska personen) och aktiebolaget kan vara ett anställningsförhållande, men behöver inte vara det. Ett sådant användande av begreppet "anställd" kan därför bli missvisande.

När det gäller begreppet "egenföretagare" anger utredningen att det som avses är "företagare" som har inkomst av "annat förvärvsarbete" och som betalar egenavgifter (s. 28). Med reservation för eventuella missuppfattningar baserat på ovan har TCO uppfattat att utredningens förslag *endast* gäller företagare med egen näringsverksamhet som har inkomst av näringsverksamhet, men *inte* företagare som äger ett aktiebolag och som har inkomst av tjänst från detta bolag. Det är av största vikt att regeringen i det fortsatta arbetet med frågan om trygghetssystem för företagare är precis och tydlig samt att de arbetsrättsliga begreppen används konsekvent och i enlighet med etablerad praxis.

TCO noterar också att i utredningens slutskede tillsatte regeringen utredningen *Ett trygghetssystem för alla - översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst*. Den senare utredningen har bland annat uppgift att utreda historisk sjukpenninggrundande inkomst och behandlar också egenföretagare som har aktiebolag (och

som då betraktas som anställda inom sjukförsäkringen) och kombinatorer. Utredningen ska lämna sitt slutbetänkande den 20 april 2023.

TCO anser att det är angeläget att resultaten från denna utredning beaktas i en framtida proposition om företagares villkor inom trygghetssystemen så att det tas ett helhetsgrepp på regelverket kring fastställandet av sjukpenninggrundande inkomst inom socialförsäkringssystemet. Inom ramen för ett sådant helhetsbegrepp bör också en samordning av beräkningen av inkomstunderlaget mellan sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen diskuteras.

Särskilda kommentarer

I det följande återfinns TCO:s kommentarer på skilda delar av utredningens förslag och bedömningar.

Sjukpenninggrundande inkomst

Utredningen föreslår att sjukpenninggrundande inkomst för företagare med inkomst av aktiv näringsverksamhet som huvudregel ska baseras på historiska uppgifter i form av beslut om slutgiltig skatt (s. 127). Beräkningsunderlaget ska enligt huvudregeln beräknas som det högsta av (1) den inkomst från verksamheten som framgår av senaste beslutet om slutgiltig skatt, (2) som ett genomsnitt av de tre högsta inkomsterna under 5 år enligt beslut om slutgiltig skatt räknat från och med det senaste beslutet om slutgiltig skatt (s. 129). Vidare föreslår utredningen en alternativregel enligt vilken beslut om slutlig skatt kompletteras med underlag avseende tid därefter (s. 136). Försäkringskassan ska vid beslut om sjukpenninggrundande inkomst alltid besluta om den högsta inkomsten enligt huvudregeln eller alternativregeln (s. 139).

TCO ser positivt på utredningens förslag som bedöms leda till ökad förutsägbarhet och tydlighet i beräkningen av företagares sjukpenninggrundande inkomst. Att huvudregeln baseras på beslut om slutlig skatt av aktiv näringsverksamhet innebär också en tydligare koppling mellan vad som ligger till grund för ersättning och vad som utgör underlag för uttag av sjukförsäkringsavgift. Sjukförsäkringen blir på så vis både mer logisk och försäkringsmässig.

TCO ser också positivt på utredningens förslag avseende periodiseringsfond och expansionsfond. Användande av sådana fonder speglar hur företagaren fördelar sin inkomst över tid, vilket också bör speglas i beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst.

TCO noterar att utredningen föreslår att ersättning i form av socialförsäkringsförmåner, exempelvis i form av sjukpenning eller föräldrapenning, ska kunna ingå i avgiftsunderlaget för sjukpenninggrundande inkomst som en approximation av företagets inkomst under tid med sådan ersättning. Samtidigt är utredningen tydlig med att detta inte ska ses som ett avsteg från principen att sjukpenninggrundande inkomst ska baseras på inkomster av eget arbete (s. 131), något som TCO starkt har efterfrågat under utredningens gång. TCO välkomnar att utredningen är tydlig i denna del. Förfarande ansluter till gällande praxis hos Försäkringskassan att genom s.k. proportionering av företagarens arbetsinkomst uppskatta inkomsten under tid med ersättning från trygghetssystemen (s. 132).

Utredningen anger samtidigt att detta förfarande ska kunna tillämpas när det gäller ”enstaka dagar” (s. 131). TCO saknar en diskussion om i vilka situationer den föreslagna approximationen ska kunna tillämpas utifrån den underliggande principen att sjukpenninggrundande inkomst ska baseras på inkomst av eget arbete. Detta måste också förtydligas i en framtida proposition.

TCO noterar också att utredningen inte diskuterar hur huvudregelns andra moment ska tillämpas i situationer där företagaren saknar inkomst från annat förvärvsarbete enligt beslut om slutlig skatt 5 år i följd bakåt i tiden. Företagaren kan exempelvis ha varit föräldraledig eller sjukskriven längre perioder under de 5 åren, vilket reser frågan om sådan tid ska kunna vara överhoppningsbar? Företagaren kan också inom de 5 åren ha period med uppstartsskede, vilket reser frågan hur detta hanteras inom den föreslagna huvudregeln? I en framtida proposition bör det tydliggöras i vilka situationer huvudregelns andra moment är tillämpligt och när det inte är tillämpligt.

När det gäller alternativregeln lyfter utredningen fram att det är upp till den enskilde företagaren att själv ta fram underlag och att alternativregeln förutsätter aktivitet hos den försäkrade (s. 137). TCO vill här påminna om att Försäkringskassan har ett utredningsansvar, och att det i en framtida proposition bör tydliggöras i vilken

utsträckning Försäkringskassan har en skyldighet att inom ramen för detta ansvar bistå företagare som själva är för sjuka för att få fram det underlag som behövs.

Ändrade regler för karens

Utredningen föreslår att sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete inte lämnas under den första dagen i en sjukperiod (karensdag) (s. 143), samtidigt som försäkrad med inkomst av annat förvärvsarbete ska kunna välja mellan en karenstid på 1, 7, 14, 30, 60 eller 90 dagar (s. 144). Egenavgiften justeras utifrån antalet valda karensdagar (s. 144).

TCO ställer sig positiv till utredningens förslag att grundkarensen för egenföretagare med näringsverksamhet blir 1 dag (1 karensavdrag). Många företagare har låg kunskap om antalet karensdagar för företagare med näringsverksamhet och utgår från att de har samma karens hos Försäkringskassan som anställda hos arbetsgivare, som idag är 1 karensdag (i form av ett karensavdrag). En karenstid på 7 dagar är också en relativt lång tid, särskilt om man inte är förberedd på detta om man blir sjuk.

TCO anser vidare att det är bra att *företagare med näringsverksamhet* ges möjlighet att välja annan längre karenstid. För att motivera möjligheten att välja karenstid bör sjukförsäkringsavgiften vid val av olika karenstider spegla den kostnad valet innebär för försäkringskollektivet. En utgångspunkt bör vara att sjukförsäkringsavgiften för egenföretagare med näringsverksamhet och egenföretagare med aktiebolag är densamma vid val av 14 dagars karens. TCO vill även understryka vikten av att regelbundet följa upp konsekvenserna av möjligheten att välja olika karenstider.¹

TCO vill också betona att ett system med valbart antal karensdagar förutsätter att företagare på ett relativt lättfattligt sätt kan få tillgång till information som gör att de, om de önskar längre karenstid, har möjlighet att göra ett informerat val. Det måste på ett rimligt sätt gå att sätta den kostnadsminskning som ett val av fler dagar motsvarar i relation till graden av minskat försäkringsskydd.

¹ TCO vill i detta sammanhang understryka att egenföretagare med aktiebolag arbetsrättsligt inte är anställda.

Översyn av regler kring karens och sjuklön

Utredningen bedömer att det behövs en översyn av reglerna kring karens och sjuklön för egenföretagare och för företagare som är anställda i sitt eget aktiebolag. Syftet med översynen bör vara att utreda hur reglerna kan göras mer neutral mellan olika företagsformer (s. 193).

TCO delar utredningen uppfattning att ökad regellikhet är eftersträvansvärd när det gäller olika företagsformer. Positivt är också att utredningen lyfter fram högkostnadsskyddet mot sjuklönekostnader som ett verktyg för att minska kostnaderna för egenföretagare som betraktas som anställda inom sjukförsäkringen.

Utredningens bedömningar kring åtgärder i företag under tid med a-kassa och arbetsmarknadsutbildningar.

Utredningen bedömer att det bör övervägas att permanenta de regler som gällt under pandemin avseende vilka åtgärder som får företas i ett företag utan att rätten till a-kassa går förlorad (s. 223). Utredningen bedömer också att det bör övervägas om Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar ska vara tillgängliga för inskrivna personer med företag (s. 227).

TCO har tidigare tagit ställning för att reglerna för vilka åtgärder företagare får vidta i företaget under tid med a-kassa permanentas och delar utredningens bedömning. TCO vill samtidigt betona vikten av välavvägda formuleringar så att det säkerställs att arbetslöshetsersättning inte heller fortsättningsvis ska kunna användas som inkomstutfyllnad till företag som inte är ekonomiskt bärkraftiga.

TCO delar också utredningens bedömning att Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar också bör vara tillgängliga för personer med företag.

Utredningens bedömningar om friskvårdsbidrag, rehabilitering och partiell sjukskrivning samt anpassade informationsinsatser.

Utredningen bedömer att det behövs en översyn av regelverket kring friskvårdsbidrag så att även egenföretagare ges rätt till avdrag för

friskvårdsbidrag (s. 228), liksom att det behövs en översyn av regelverket avseende företagares partiella sjukskrivning och rehabilitering i syfte att underlätta och stödja företagare i rehabiliteringsprocessen (s. 230).

TCO delar utredningens bedömning i dessa delar. När det gäller friskvård har anställda möjlighet att få friskvårdsbidrag av arbetsgivaren, vilket även omfattar egenföretagare som är anställda i eget företag. Arbetsgivaren, dvs egenföretaget, kan göra avdrag för kostnader för friskvård till anställd. Denna möjlighet saknar de som bedriver enskild näringsverksamhet.

När det gäller rehabilitering har Försäkringskassan ansvaret för dem som saknar arbetsgivare. Detta ansvar är dock inte tydligt när det kommer till företagare med enskild firma. Samma problematik uppstår också för dem som är egenföretagare i eget aktiebolag då deras arbetsgivare i praktiken är de själva. Försäkringskassans samordningsansvar i sådana situationer måste förtydligas utifrån föresatsen att också företagare ska ges möjlighet till rehabilitering och återgång i arbete.

Therese Svanström
Ordförande

Mikael Dubois
Utredare